

Tako se najprej z Grafenauerjevo, nato pa še z Martinovičevo problematizacijo godi razvrednotenje visokega Cankarjevega mnenja o Ketteju, saj ga je Cankar postavil ob Prešerna, mnenja, ki je predolgo obveljalo v literarni zgodovini. Toda obenem je v Martinovičevi formulaciji eksplicitno izražena težnja po prevrednotenju Kettejeve poezije, po preorientaciji v tista območja te poezije, ki so bližja današnji senzibilnosti. Zlasti ironija in humor s svojo izrazito estetsko funkcionalnostjo znotraj disharmoničnih procesov obravnavane poezije zelo odgovorno pričata za moderno senzibilnost tega »hudomušnega« poeta.

Peter Kolšek

ANDREJ KOKOT, NEKJE PA PESMI POJO

V spremni besedi k izbranim pesnim koroškega pesnika Andreja Kokota* (zbirka je posvečena spominu prijatelja in tovariša Mitje Mejaka) pred dvema letoma umrli kritik opozarja na koroški delež v sodobni slovenski slovstveni tvornosti, kljub »nacionalni stiski in povečanem pritisku nemške večine na slovenski koroški živelj.« Ta delež je v zadnjih letih vse razsežnejši, posega v vse zvrsti literarnega ustvarjanja, hkrati pa si izoblikuje specifiko, povezano s koroško tradicijo in družbeno-političnim, nacionalnim in jezikovnim položajem v Avstriji. Zato upravičeno pričakujemo od te tvornosti »drugačno naravo«, angažirano kritičnost z nacionalnimi elementi in manjšinskimi vprašanji, s čimer ta literatura presega zgolj literarno-jezikovno esteticistično vrednost in karakter. Njena specifika je odziv na konkreten narodnostni bivanjski položaj, eksistenč-

ne stiske, jezikovne pritiske in politične zlorabe. Zavest narodnostne in duhovne ogroženosti je spremljajoči predznak te ustvarjalnosti, jo usmerja in ji s tem daje homogen značaj. Mitja Mejak pravilno ugotavlja, da »po eni strani ta potencirani občutek nacionalne odgovornosti, ki je seveda prepleten tudi s socialnimi in moralnimi elementi, sprošča ustvarjalni zagon, saj pomeni umetniško delo v tem primeru mnogo več kot zgolj radost nad ustvarjanjem, samo igro, raziskovanje jezika ali pa celo sploh nič, na kar prisegajo nekateri pri nas; kaj takega si zamejski pisatelj sploh ne more privoščiti, pa naj gre za ustvarjalno resnico ali zgolj pozo. Njegova ustvarjalnost je še vedno tradicionalno povezana s samo nacionalno in individualno duhovno eksistenco; slovenska izpoved mu je potrditev obstoja, samoobramba in obet za prihodnost (. . .)« (100)

Nekje pa pesmi pojo je Kokotova že šesta pesniška zbirka, izbor iz vseh dosedanjih njegovih knjig (prej Zemlja molči (1969), Ura vesti (1970), Pesniški listi (1972), Čujte, zvonovi pojo (1973) in Onemelo jutro (1974)). Uvodni Protest kot motto aktualizira odločno bivanjsko voljo, kljub kruti danosti in neodzivnosti obdajajočega sveta. V prvem ciklu Je pa davi svanca padva, se Kokotova poezija približuje aktivistično izpovedni govorici bivanjsko ujetega posameznika, odtujenega zemlji, domu, pokrajini in elementarnem sožitju z naravo. Jezik v ciklu je povedno nemetaforičen, zavezan neposredni, izpovedni funkciji celote. Drugi cikel, Danes je velik dan, razširja motiviko v osebno stisko po spoznanju osamljenosti, neizpolnjivih iluzij, mladostnih predstav, zahtev življenja, nemoči besed in na krajinske impresije (Pomlad, Poletje, Zima). Tretji cikel, Vse je pesem, preverja instrument poezije, komunikacije, izpovedi, misli, sporočila-jezik. Vanj je položena funkcija intimnega razmerja med avtorjem-tekstom in

* Andrej Kokot, Nekje pa pesmi pojo, Založba Obzorja, Maribor 1976, opremil Marijan Remec, str. 103)

sprejemnikom, funkcija osebnostne, narodnostne in miselne identitete (Moja beseda, Nesreča), izkrekjanja odkritosti, svobode in protesta (Odkrita beseda, Bela pesem, Le kaj naj storim) in nemoči (Smrt besede I, II, Pesem).

Četrti cikel, Čujte, zvonovi pojo, razširja tematiko Kokotove poezije na nacionalno področje, ubeseduje eksistenčne položaje narodnostne manjšine v njej sovražnem družbenopolitičnem svetu. Ves cikel je en sam protest in opomin slovenski zavesti in vesti, protest ob spoznanju krivic in napoved narodnostnega vztrajanja, kljubovanja in boja. »Pokopali so nas / in nas še pokopujejo. / Vendar nas nikoli / niso in ne bodo / pokopali do dokončne smrti. / Kajti njihove lopate / so krhke in ne zlomijo / trajnosti naših življenj, / ki so tu že od vsega začetka. / Tudi grobokopom / smrt ne prizanaša. / Nekdaj se naveliča / njihovega hlapčevstva!« (56)

Peti cikel, Svet je že star, je v zbirki najbolj liričen; najbolj prežet z impresionističnimi skicami elementarne povezanosti človeka z naravo, svetom, življenjem v svoji občji pojavnosti. Če se v posameznih tekstih (Žalost, Obup, Blaznost, Prepričanje, Upor) tematika zoži in dobiva ta »svet« vse bolj predstavljive razsežnosti, se impresionistična izpovedna ohlapnost vse bolj zavezuje razvidnemu miselnemu projektu: uporu, protestu, zvestobi, jezi. In tudi najobsežnejši, šesti cikel, Nekaj se mora zgoditi, ne zapade abstraktni mediativnosti in predstavi splošnosti. Tudi tu se ubesedeni lirski subjekt spopada s spoznanji svojih bivanjskih in narodnostnih travm, zdaj z elementi elegičnih podtonov, simbolnih zvez, parabolike, vizionarnosti, zdaj z idejno naravnostjo, odprtostjo, izpovedno neposrednostjo in povednostjo. V Kokotovi poeziji ne gre za nihanja osveščene zavesti, marveč so »nihanja« predvsem »pomoč« k spoznanju rešitev, izhoda, bivanjske in narodnostne trdnosti, na-

čin preverjanja položajev (tudi družbeno-političnih) v konkretnem, čeprav neimenovanem svetu. In v tem svetu ubesedeni lirski subjekt nikakor noče biti pasiven: »Nekaj se mora / zgoditi. / Ne bom miroval / in pustil, / da o meni / govorijo, / kot da sem mrtev. / De bom pustil, / da nad mano gradijo / trdno plast / svojih sanj. / Ne, tako / ne more ostati! / Hočem živeti, čeprav / premikam samo liste / pravičnih besed. / Premikal jih bom / tako, da bodo opazili / mojo prisotnost. / Ne, mirovati ne smeš, / če hočeš, da te ne / pokopljejo živega. / Kajti nekaj se vedno / dogaja in tudi / zgodi. / Če ti je v dobro, / premikaj skale, / če ti je v smrt, / delaj čudo.« (98)

Kokotova zbirka Nekje pa pesmi pojo je vsebinsko dovolj homogena celota (kljub izboru), odprta jasni sporočilni volji in naravnosti, zato se tudi njen jezik odreka večje artističnosti in metaforičnosti, zahtevnejših jezikovnih gradenj in večpomenskosti. V ospredju te poezije je njena izpovedno-pripovedna funkcija. Le-ta išče stika z bralci s svojo neposrednostjo, razumljivostjo, tradicionalnostjo. Čeprav ni »inovativna«, je trdna v svoji elementarni povednosti in prepričljiva v idejnem zagonu.

JOŽE POGAČNIK TEZE IN SINTEZE

Pogačnikova knjiga Teze in sinteze* v renomirani in s stališča kulturne vloge, ki jo opravlja, že kar zgledni zbirki (povsem nekomercialni) Razpotja, prinaša enajst avtorjevih študij o slovenskem slovstvu, razdeljenih v dva sklopa: Svet graditeljev in Svet ustvarjalcev. Študije so nastale, kot avtor opozarja v Pojasnilih in dopolnilih, v zadnjem desetletju, večinoma so bile na-

* Jože Pogačnik, Teze in sinteze, Založba Obzorja Maribor 1976, zbirka Razpotja 28, opremil Matjaž Vidic, str. 227)